

O`yin - ma`naviy xulq - atvor maktabi.

Maktabgacha ta`lim muassasalarida ilg`or pedagogik texnologiyalar asosida mashg`ulotlarni tashkil etish davr talabi. Pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etilgan mashg`ulotlarda tarbiyalanuvchilar oddiy mashg`ulotlarga nisbatan faolroq ishtirok etadi va mashg`ulot samaradorligi oshadi. Mashg`ulotlarni integrallashgan tarzda turli noan`anaviy o`yin usullaridan foydalanib tashkil etilsa yanada samaraliroq bo`ladi.

O`yin bola uchun ermak, quvonch manbaigina emas, uning diqqati, xotirasi, ijodiy tafakkuri va tasavvurini o`stirishga xizmat qiladigan vosita hamdir. Bola hayotida o`yin uning harakatga, ishga, atrofdagi hayot taassurotlarini tushunishga bo`lgan intilishini qondiradigan muhim faoliyat turidir.

Talab darajasida rivojlanayotgan bola ko`p harakat qiladi va ishtiyoq bilan o`ynaydi. O`yinni bolalar hayotini tashkil etishning forma va ko`rinishlaridan biri deb bejizga aytishmaydi. O`yin bola hayotini qiziqarli mazmun bilan to`ldiradi, uning xulq – atvorini shakllantirib boradi.

Ko`p va diqqat bilan o`ynaydigan bolalar kamroq sho`xlik qilishadi, barcha bilan muloqotga kirisha oladigan, tartibli va tashkilotchilik qobiliyatiga ega bo`lib ulg`ayadi. Jozibali o`yin ta`sirida bolaning qanchalik o`zgarib ketishiga bir nazar tashlang-a! Kamgap bola ko`p gapiradigan, odamovi bola dilkash, qo`rs bola xushmuomila bo`lib qoladi. Tinib - tinchimas bola o`yinga berilganda boshqa hollarda bajara olmagan ishlarni o`yin jarayonida osonlik bilan amalga oshiradi.

O`yin jarayonidagi muloqotlar bolalar uchun xulq - atvor normalarining amaliy maktabi bo`lishga erishishimiz kerak.

Bunda ular o`yin harakatlarida nima yaxshi - yu nima yomonligini, vijdonan, adolatli, o`rtoqlarcha ish tutish nima, u qanday ekanligini anglab yetishlariga yordam beradi. O`yinlarni shunday tashkil etish kerakki, bunda soddalikdan asta sekin murakkablikka o`tish qoidalariga rioya etish kerak.

Vaqt - vaqt bilan o`yin turlarini yangilab turish kerak. O`yin jarayonida bolalarning hamkorlik kabi ijodiy harakatlarini rag`batlantirib borish kerak. O`yinlar

bolalarni ham aqliy, ham ma'naviy, ham axloqiy tarbiyasidagi tutgan o'rni benihoya kattadir. Bolalar tafakkurini shakllanishi va rivojlanishini yaxshilash niyatida foydalanish mumkin bo'lgan quyidagi o'yin mashg'ulotlarni tavsiya qilmoqchimiz.

O'yin - "Antonim so'zlar".

Bu o'yin katta va tayyorlov guruhlarida o'tkazilishi mumkin. O'yin mashg'ulot bolalarning mantiqiy tafakkurini rivojlanishiga samarali yordam beradi degan umiddamiz. O'yin individual, guruh bilan o'tkazilsa ham bo'ladi. O'yin sharti quyidagicha: Tarbiyachi bolaga bir so'zni aytadi, bola esa shu so'zning qarama - qarshi ma'no anglatuvchisini topadi. Masalan: katta - kichik, issiq - sovuq, qorong'i - yorug', qattiq - yumshoq, uzoq - yaqin, shirin - achchiq ...va hokazolar. Odatda bolalar o'yin boshida bir oz qiynaladilar. Aytilgan so'zga javoban antonim emas, sinonim so'zlar bilan javob beradilar. Ammo o'yinning mohiyatini tushunib olganlaridan so'ng abstrakt tushunchalarni ham osonlik bilan anglaydilar, hamda tezlik bilan javob berishga harakat qiladilar. Masalan: chaqqon - yalqov, ishchan - dangasa, odobli - odobsiz kabilar.

"Ismlashtirish"

Bu o'yin mashg'ulot shu vaqtga qadar rasmiy tarzda o'tkazilar edi. Biz sizga rasmsiz variantini tavsiya etmoqchimiz. Bu o'yin ham bolalar mantiqiy tafakkurini rivojlanishiga samarali yordam beradi deb o'ylaymiz. O'yin sharti quyidagicha: tarbiyachi bolaga bir guruhga mansub bo'lgan uchta yoki to'rtta narsa nomini aytiladi. Bola ularning umumiy nomini aytishi kerak. Masalan: Tarbiyachi: ot, qo'y, sigir, buzoq so'zlarini aytsa, bola esa: ot, qo'y, sigir, buzoq - uy hayvonlari deb umumiy nomini aytadi. Tarvuz, qovun, handalak - poliz mahsulotlari, qo'lqop, palto, etik, bo'yinbog' - qishki kiyinlar.

Bolalar faolroq ishtirok eta boshlagach ularga "To'rtinchisi ortiqcha" o'yinini taklif etish mumkin. Bu o'yinni ham rasmlarsiz tashkil etishni tavsiya etamiz. Bolalarga bir guruhga mansub bo'lgan uchta narsa va boshqa guruhga mansub bitta narsa nomi aytiladi. Bolalar ulardan to'rtinchisi ortiqchaligini anglashlari va ayta olishlari kerak. Sababi so'ralganda bola fikrini asoslab bera olishi kerak. O'yin jarayonida faqat to'rtinchisi emas, bolalarda hosil bo'lgan ko'nikmalarni hisobga

olgan holda birinchisi, ikinchisi, uchinchi orteqcha tarzida ham tashkil etish mumkin. Chunki faqat to'rtinchisi orteqcha bo'lsa, bola fikrlamay turib, o'zida oldingi o'rtloqlarining javobidan ko'nikma hosil qilib, to'rtinchisi orteqcha deb qo'ya qoladi. Bu o'yinda bolalarning tafakkuri rivojlanibgina qolmay, shu bilan birga ularning nutqiy faoliyatini rivojlanishiga yordam beradi. O'yin mashg'ulotlar individual tarzda o'tkazilishi bilan birga, guruhda musobaqa tarzida ham tashkil etilishi mumkin. Bunda o'yin mashg'ulotlar juda qiziqarli bo'lib yaxshi samara berdi deb hisoblaymiz.

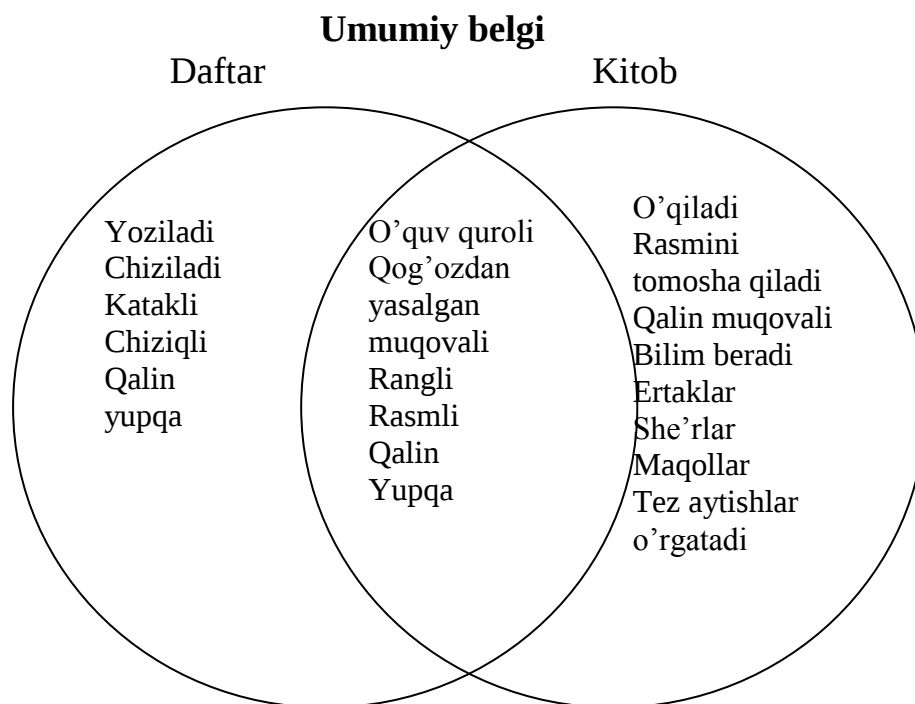
“Avval nima bo'lgan edi?”

Bu o'yin shartiga ko'ra bolalar tarbiyachi tomonidan aytilgan narsaning avval nima bo'lganini aytishlari kerak. Masalan: jo'ja (tuxum), ot (toychoq), kapalak - (qurt) kabilar. Bundan tashqari bittadan ko'p ma'noga ega bo'lgan so'zlardan ham foydalanish mumkin. Masalan: non – un - bug'doy, uy - g'isht - loy, stol - yog'och – daraxt – urug', ko'ylak – mato – ip – paxta - chigit tarzida.

“Taqqoslash”

Bu o'yin mashg'ulotda bolalarda ikkita bir – biriga o'xshash narsalar beriladi va ularning o'rtasidagi farqlarni topish topshiriladi. Bolalar ularni taqqoslab ko'rishlari va farqini aytishlari kerak. Masalan: daftar bilan kitob. Bu topshiriqni bajarishda “VENN” diogrammasi va “T” sxemasidan foydalanishni tavsiya etamiz.

Daftar	Kitob
yoziladi	o'qiladi
chiziladi	rasmini tomosha qiladi
katakli	qalin muqovali
chiziqli	bilim beradi
qalin	ertaklar
yupqa	she'rlar
	maqollar
	tez aytishlar o'rgatadi

Bolalarning nutqini o`stirishni muhim usullaridan biri o`yin hisoblanib, biz yuqorida tavsiya qiliyotgan noan`anaviy o`yinlar bola tafakkurini, fikrlash qobiliyatini, dunyoqarashini o`stiradi, nutq boyligini oshiradi.

G.A. Isoqova
JVPKQTMOI “Maktabgacha,
boshlang`ich va maxsus ta`lim ”
kafedrasi katta o`qituvchilari